

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83006,Hornowski-Jozef.html>
2022-10-05, 00:54

Hornowski Józef

HORNOWSKI Józef (30 VII 1874, Warszawa – 9 IX 1923, tamże), lekarz, anatomopatolog.

Syn Józefa, właściciela majątku Łochów, i Łucji z domu Dunin-Borkowskiej.

Naukę na poziomie gimnazjalnym pobierał w Lublinie. Mimo że był jednym z najlepszych uczniów, miał ogromne kłopoty z uzyskaniem wstępu na uczelnie rosyjskie. Dyrektor lubelskiego gimnazjum wystawił mu bowiem opinię wicherzyciela i osoby, której lojalności władze carskie nie mogą być żadną miarą pewne. Po zdaniu egzaminu maturalnego, w 1896 zapisał się na wydział lekarski uniwersytetu w Dorpacie, który jako jedyny gotów był go przyjąć. Wśród jego wykładowców był m.in. wybitny anatom A. Rauber. H. zainteresował się wówczas bliżej histologią i zoologią, słuchając wykładów D. Barfurtha i dokonując przekładu na język polski podręcznika zoologii T. von Kennela. W tym czasie radykalizowały się jego poglądy polityczne. Na przełomie 1897 i 1898 H. wstąpił do PPS. Zbiegło to się z przenosinami do Warszawy, gdzie 1898–1900 kontynuował studia na Cesarskim Uniw. Warszawskim. Tam pod kierunkiem profesora patologii ogólnej N. Uszyńskiego napisał swoją pierwszą samodzielną pracę *Chemotaxis* (1898). Jako uczestnik strajku studenckiego, który wówczas ogarnął wiele uczelni rosyjskich, H. był zmuszony spędzić niemal cały rok 1899 na zesłaniu w Wilnie. Dopiero od końca tego roku mógł kontynuować studia w Warszawie. Jednocześnie, jako wolontariusz, podjął pracę w Szpitalu Przemienienia Pańskiego na Pradze, pod bezpośrednią opieką ordynatora E. Zielińskiego. Pociągała go wówczas szczególnie anatomia patologiczna i histopatologia, w której pierwsze szlify zdobywał pod kierunkiem prof. Z. Dmochowskiego. Ukończywszy studia w 1900, udał się w podróż naukową do Paryża i Berlina, gdzie w 1902 uczył się anatomii

patologicznej u L. Picka. Po powrocie do Warszawy objął kierownictwo ambulatorium, gabinetu rentgenowskiego i prosektorium szpitalnego. Starał się też w miarę możliwości bywać w pracowni histologicznej Tow. Lekarskiego Warszawskiego, gdzie pracował pod kierunkiem H. F. Hoyera starszego. W 1905–06 powierzono H. pełnienie obowiązków ordynatora oddziału w Szpitalu Praskim pod nieobecność Zielińskiego, zmobilizowanego na wojnę rosyjsko-japońską. W 1907 H. przeniósł się do Lwowa, na stanowisko asystenta w Zakładzie Anatomii Patologicznej tamtejszego uniwersytetu. Tam też w 1908 został doktorem wszech nauk lekarskich, w 1911 habilitował się i otrzymał docenturę anatomii patologicznej, a w 1914 mianowano go profesorem nadzwyczajnym. W 1918 H. wziął udział w walkach o Lwów. W 1919 zaproponowano mu objęcie Katedry Anatomii Patologicznej UW, którą, po namowach, przyjął. Musiał od podstaw odtworzyć po zniszczeniach i rabunkach wojennych całą infrastrukturę wyposażeniową sal wykładowych, sekcyjnych, ćwiczeniowych, laboratoriów i biblioteki. Nie dane mu już było cieszyć się owocami tego trudu. Gwałtownie postępująca choroba okazała się śmiertelną.

W centrum zainteresowań badawczych H. znalazła się patologia zmian wstecznych, zmian nowotworowych oraz postępowych. Udało mu się wykazać, że pogląd łączący rozwój miażdżycy tętnic z nadczynnością rdzenia nadnerczy i hiperadrenalenii jest całkowicie błędny. Prowadził badania nad erytromelalgia i twardziną skóry, starając się powiązać ich etiopatogenezę z zaburzeniami jąder nerwów współczulnych. Pierwszy w Polsce prawidłowo rozpoznał i opisał wspólnie ze S. Rudzkiem przypadek erytromelalgii (1912). Ważną i wyjaśniającą przyczynę śmierci u pacjentów w wyniku działania chloroformu była praca dotycząca wyczerpania się układu chromochłonnego nadnerczy. Zwrócił przy tym uwagę, że wyczerpywanie się układu chromochłonnego jest szybsze i częstsze w przypadkach niedorozwoju nadnerczy (1913). Był autorem oryginalnej klasyfikacji nowotworów w zależności od ich pochodzenia z listka zarodkowego, składu tkankowego oraz stopnia złośliwości (1922). Bez wątplenia właśnie H. zainicjował w Polsce badania nad patomorfologią nadnerczy i grasicy.

H. uczestniczył też w organizacyjnym życiu naukowym. W 1911–17 pełnił funkcję sekretarza Lwowskiego Tow. Lekarskiego. Był inicjatorem i koordynatorem pracowni lekarskich w Zakładach dla Umysłowo Chorych w Kulparkowie k. Lwowa. W 1923 został członkiem korespondentem PAU.

PSB (S. Szpilczyński); Środka.

E. Skrzypek-Fakhoury: *Od Brodowskiego do Paszkiewicza*, Warszawa 2007, s. 103–131; *Wielka encyklopedia powszechna PWN*, t. 4, Warszawa 1964; „Medycyna” 1928, nr 13.

Ryszard Witold Gryglewski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)